

Alliantie Financiële Prikkel voor klimaatadaptatie

Samenvatting partnerbijeenkomst 8 oktober 2020 - Verdiepen werkgroepen

Welkom en opening

In deze partnerbijeenkomst staan de werkgroepen centraal, als kapstok om ontwikkelingen en highlights binnen de pilots te bespreken met het oog op het opleveren van 'producten' per werkgroep vanuit de Alliantie.

Werkgroep Gedragseffectiviteit

Producten, lessen en inzichten

Het gedragsonderzoek dat is gedaan samen met de pilots Son en Breugel en Rucphen wordt toegelicht. De centrale onderzoeksvraag was: 'Hoe kunnen financiële prikkels voor klimaatadaptief gedrag effectiever worden ingezet?'

Producten vanuit de werkgroep gedragseffectiviteit:

1. De aanpak en uitkomsten van het gedragsonderzoek zijn beschreven in een rapportage van de werkgroep.
2. De online gedragstool die gemeentes helpt hun doel scherp te krijgen, en hun doelgroep te verkennen en te verleiden tot ander gedrag om klimaatadaptatiemaatregelen aan te leggen. De tool geeft tips rondom het vormgeven van interventies en hoe te meten welke interventies goed werken en welke minder:
<https://gedrag-tool.web.nl>.

Lessen en inzichten: Het gedragsonderzoek bestond uit verschillende componenten, en is in de partnerbijeenkomst aangevuld met ervaringen door de partners die bij de pilots betrokken zijn:

- **Gedragsanalyse in Rucphen:** Met een enquête onder 172 inwoners zijn de belangrijkste drijfveren en obstakels voor klimaatadaptief gedrag onderzocht. Op de vraag *wat inwoners zou stimuleren om klimaatadaptieve maatregelen te nemen*, werd verwezen naar financiële prikkels, de daadwerkelijke ervaring van overlast, en hulp/ondersteuning bij het nemen van maatregelen.
- **Veldexperiment Rucphen:** In Rucphen is subsidie beschikbaar voor twee klimaatadaptieve maatregelen: de aanschaf van een regenton en de actie 'tegel eruit, plantjes erin'. Met een veldexperiment is onderzocht hoe communicatie de interesse in deze subsidies verder versterkt. Ook hier werden inwoners verdeeld in drie groepen. Groep 1 (de controlegroep) kon informatie over de subsidies opzoeken op social media en in het lokale nieuws. Groep 2 kreeg hiernaast een flyer thuis met uitleg over de subsidies. Groep 3 kreeg een andere flyer, waar er, behalve financiële informatie, ook veel nadruk werd gelegd op gemak. De inwoners van groep 2 en 3 deden significant meer subsidieaanvragen dan die in groep 1, maar het verschil tussen deze twee groepen was verwaarloosbaar.
- **Gemeente Rucphen:** De gedragsanalyse leerde dat veel mensen de bestaande prikkel in de gemeente niet kennen. Dit was verrassend omdat de gemeente in eerdere jaren regelmatig heeft gecommuniceerd over de actie en na afloop van de acties enquêtes aan deelnemers heeft gestuurd –het is dus belangrijk om opnieuw na te denken over hoe we de grote groep meekrijgen. *Een persoonlijke aanpak werkt*. Het gedragsonderzoek heeft, naast de inzichten over hoe de burgers omgaan met de maatregelen in de eigen tuin, ook *intern in de gemeente de boel in beweging gekregen*.
- **Veldexperiment Son en Breugel:** Inwoners ontvangen een korting op de rioolheffing bij het afkoppelen van regenwater (duurzame rioolheffing door belastingdifferentiatie). Met een veldexperiment is onderzocht of expliciete communicatie over deze korting en het benoemen van sociale normen tot meer aanvragen voor belastingkorting/subsidie leidt. De inwoners werden verdeeld in drie groepen. Groep 1 (de controlegroep) kreeg alleen de aanslagbrief in de bus. In groep 2 werd deze vergezeld van een flyer met uitleg over de rioolheffingskorting. Groep 3 kreeg, behalve de aanslagbrief, een flyer met een iets ander ontwerp, namelijk met meer financiële uitleg (bijvoorbeeld het financiële voordeel van de heffingskorting opgeteld over de tijd) en *met een sterkere sociale norm ("doet u ook mee?")*. *De inwoners uit de derde groep deden significant meer aanvragen voor advies voor de watercoach (vergeleken met groepen 1 en 2), maar dit leidde niet tot significant meer subsidieaanvragen*.
- **Gemeente Son en Breugel:** De financiële prikkel was deel van een *totaalpakket* van informatie en hulp (watercoach), waterambassadeurs, etc. Dit is een *goede aanpak* geweest. *Veel vragen blijven echter bestaan, bijvoorbeeld rondom eenvoud, realiseerbaarheid, en eerlijkheid t.o.v. verschillende groepen*. Overall gezien vooral *opvallend hoe weinig mensen erbij aanhaken, ondanks de grote financiële prikkel* (1.100 euro totaal bij afkoppelen) en alle communicatie eromheen. Uit het gedragsexperiment blijkt wel de

interesse bij de burgers te worden opgewekt, m.n. bij flyer met de sterke sociale norm, maar uiteindelijk komt men niet in actie. Twee mogelijke redenen werden genoemd: a. de coronacrisis b: burgers moeten te veel verschillende stappen zetten om volledig af te koppelen en de totale financiële prikkel te incasseren.

- **Ervaringen uit Nissewaard:** We hebben de *gedragstool* gebruikt, maar vonden die *niet heel veel toevoegen* aan de manier waarop wij sowieso al problemen analyseren (we hebben al een communicatieadviseur duurzaamheid die vanaf het begin meedenkt over doelgroepen). Het is *belangrijk om vanuit de inwoners te redeneren*. We hopen daar rond zomer 2021 resultaten over te hebben.

Conclusies, overdenkingen en openstaande vragen

Conclusies

1. Expliciete communicatie (bijvoorbeeld een gerichte flyer of brief in de bus) versterkt het effect van financiële prikkels op klimaatadaptief gedrag. Het *kan* helpen om communicatie- en gedragsinzichten in de communicatie te verwerken, bijvoorbeeld door te vertellen over gemak, over wat de burens doen en over wat het mensen op kan leveren.
2. Gemak en laagdrempeligheid rond de prikkel zijn van belang als het gaat om effectiviteit van een aanpak, aldus de deelnemers aan de partnerbijeenkomst. Voorbeelden die dit onderbouwen: 'Gemak' dienen met tegeldienst lijkt effectief; en laagdrempeligheid bij subsidieaanvraag door ook te werken met eenvoudige bewijsvoering (bon, foto's).

Overdenkingen

- Wat zou de meest kosteneffectieve methode zijn om mensen tot klimaatadaptatie aan te zetten? (de kosten van communicatie en financiële prikkels in het achterhoofd houdend)
- Voor toekomstige experimenten: een ideale opzet zou zijn met meerdere gemeentes samen. Ook om op die manier ook daadwerkelijk te onderzoeken wat het effect van financiële prikkels op gedrag voor het treffen van klimaatadaptatiemaatregelen is.
- In hoeverre werkt een gezamenlijke beloning voor wijkprojecten? Ofwel: Zou de sociale en meer solidaire component en mindset versterkt worden door een gezamenlijke prikkel en in tegenstelling tot het versterken van het meer berekenende en persoonlijk gewin door individuele prikkels?
- Mogelijk kansrijke financiële prikkel (o.b.v. eerder gedragsonderzoek): Deelname aan een loterij als beloning i.p.v. een vast bedrag (kans op een groot bedrag kan aantrekkelijker zijn dan het ontvangen van een klein bedrag).

Openstaande vragen voor eventuele vervolgacties

Vragen die open staan en eventueel nog nader onderzoek behoeven:

- a. Werkt een gezamenlijke beloning? En zo ja, op welk schaalniveau? O.a. de gemeente den Haag past dit toe in vergroeningsprojecten met als doel de sociale cohesie in wijken te bevorderen.
- b. Als communicatie rondom financiële prikkels doorlopend of ieder jaar opnieuw ingezet zou worden, wordt er dan ieder jaar eenzelfde hoeveelheid nieuwe inwoners overtuigd om mee te doen (nu 1-5% in Rucphen en Son en Breugel), of treedt er verzadiging op?
- c. Is er een verschil in werking / impact / gedragsinvloed van de eenmalige prikkel (subsidie/voucher) versus de regelmatig terugkerende prikkel (belastingkorting)?
- d. Maakt het uit of je mensen het subsidiebedrag vooraf of achteraf uitbetaalt?

Afgesproken vervolgactie: Het eindrapport Gedragsaanpak financiële prikkels voor klimaatadaptatie wordt gepubliceerd op het kennisportaal ruimtelijke adaptatie

Werkgroep toetsing/monitoring

Producten, lessen en inzichten

Toelichting op de ontwikkelingen in de pilot Amsterdam-Oud-West. Deze pilot behartigt de inhoud voor de werkgroep toetsing en monitoring.

Verwachte producten vanuit de pilot:

1. Tussenreportage over historische data en onderzoeksproces (verwacht over een maand).
2. Rapportage historische en recente data (ook dit jaar verwacht).
3. Data tussen gemeentes vergelijken door de data van Amsterdam naast die van Dordrecht en Rotterdam leggen (rapportage hierover is nog work in progress).

Lessen en inzichten

- Historisch onderzoek: In de pilot in Amsterdam-Oud-West zijn satellietbeelden en luchtfoto's gebruikt om de status van tuinen vast te leggen. Onderzoek naar de veranderingen tussen 1900 en 2000 laten zien *dat er al in de vorige eeuw veel verstening en ontgroening plaatsvond*. In een volgende stap wordt gekeken naar de ontwikkeling tijdens de afgelopen 10 jaar, en tijdens de laatste 1-2 jaar (= periode met maatregelen).

- Beoogde resultaat van het onderzoek: oppervlaktes gebouw (met/zonder groen dak) en tuin (onbetegeld/betegeld/bomen) voor oorspronkelijk, 2010/2011, 2015/2016 en 2020/2021.
- Overkoepelend doel: Goede monitoring ontwikkelen en onderzoeken of de bestaande data fijnmazig genoeg is. Deze monitoring zal gebruikt worden voor: nulmeting; monitoring effectiviteit van maatregelen voor interne bijstelling; en externe communicatie richting burgers en andere gemeentes
- Beschikbaarheid van data: Partners in de pilot zijn Cobra Groeninzicht en Green City Watch. Green City Watch wordt een open data platform waar (een deel van) de data ook beschikbaar komt in de toekomst.
- *Instrumenten om verstening tegen te gaan:*
 - *Meerjarenprogramma 'tegels eruit, groen erin'.* Hierin wordt maatwerk geleverd per huis/school/kavel, om het mensen zo makkelijk mogelijk maken. Mensen krijgen bijvoorbeeld advies en hulp met de subsidieaanvraag, en er is een tegel-ophaalservice.
 - *Juridische prikkel:* in het bestemmingsplan van Amsterdam-Oud-West wordt opgenomen dat tuinen niet meer dan 50% verhard mogen worden. De regels van het bestemmingsplan liggen nu ter inzage en zijn te vinden via: <https://www.amsterdam.nl/oud-west/bestemmingsplan/> en https://www.ruimtelijkeplannen.nl/web-roo/transform/NL.IMRO.0363.E2001BPSTD-OW01/pt_NL.IMRO.0363.E2001BPSTD-OW01.xml#NL.IMRO.PT.s3, met name Artikel 10 en de bijlages
 - *De werking van beide prikkels is nog in onderzoek*

Overdenkingen en openstaande vragen

Overdenkingen

- Hoe zal er gehandhaafd worden?
 - Er zal gehandhaafd worden na melding, maar is nog niet gebeurd
 - De maximale verhardingsgraag geldt op dit moment niet retrospectief
 - Idee: gericht 'Tegels eruit, groen erin!' aanbieden bij melding

Openstaande vragen voor eventuele vervolgacties

- Wat zal de analyse van luchtfoto's en satellietdata van Amsterdam aan inzichten opleveren?
- Wat zal de vergelijking van deze resultaten met andere steden aan inzichten opleveren?

Werkgroep Beslisondersteuning

A. Producten, lessen en inzichten

Deelnemers uit Harderwijk / Noord-Veluwe en gemeente Enschede lichtten de producten, ervaringen en inzichten voor de werkgroep beslisondersteuning vanuit hun pilots toe.

Producten beslisondersteuning:

1. Beslisondersteuning instrumentenmix: Dit wordt in de werkregio Noord-Veluwe ontwikkeld en moet bestuurders helpen om goede keuzes te maken als het gaat om communicatie, financiële prikkels en juridische prikkels. Doel is om een overzicht te maken van mogelijke keuzes en de consequenties ervan waarin oa ook de rol van overheid, ambitie, urgentie/noodzaak meegenomen worden. Ofwel: 'Hoe combineer je communicatie, financiële prikkels en juridische beleidsinstrumenten in de tijd samenhangend met elkaar?'
2. Subsidiematrix/rekentool: Hiermee kunnen de kosten en baten van verschillende klimaatmaatregelen worden vergeleken (in partnerbijeenkomst van 12 mei toegelicht door werkregio Noord-Veluwe)
3. Beslisboom voor duurzame rioolheffing: De beslisboom duurzame rioolheffing is bedoeld om de gedachten te prikkelen bij bestuurders.
4. Raamwerk voor beslisondersteuning: De werkgroep maakt een 'oplegger' die verschillende tools voor beslisondersteuning (zowel bestaande tools als de producten uit de pilots) op een logische manier samenbrengt. Het krijgt vorm als infographic met links naar de verschillende tools, die voor gemeenten en waterschappen inzichtelijk maakt welke beslisondersteunende tools en handreikingen beschikbaar zijn bij iedere stap in het beleidsproces.

Lessen en inzichten

- **Ervaringen Noord-Veluwe rond stimuleringsregeling**: De stimuleringsregeling voor klimaatadaptatie in de pilot Noord-Veluwe is klaar en treedt als subsidieregeling vanaf 01/01/2021 in werking voor de zeven gemeenten in de regio Noord-Veluwe. De communicatie voor de regeling loopt via Loket Veluwe Duurzaam.
 - De *hoogte van de subsidies* voor verschillende maatregelen is *gebaseerd* op een rekenkundige *analyse van hun effect* op wateroverlast, droogte, kosteneffectiviteit, etc.
 - In de werkregio is besproken *hoe de subsidieregeling eenvoudig en laagdrempelig* te houden, wellicht op basis van vertrouwen.

- **Ervaringen Enschede rond beslisboom voor verduurzamen van de rioolheffing:** De beslisboom duurzame rioolheffing moet vooral gezien worden als een instrument om de gedachten te prikkelen bij bestuurders. In de raad is inmiddels de [blauwe nota](#) (met beslisboom) besproken. De rioolheffing gaat voorlopig niet aangepast worden in Enschede. Wel gaat men aan de slag met communicatie, bewustwording en subsidie.

Conclusies, overdenkingen en openstaande vragen

Conclusies

De opbrengsten uit de werkgroep, samengevoegd in een raamwerk voor beslisondersteuning, kunnen andere gemeenten helpen om een beter gedragen keuze te maken voor welke financiële prikkel / hoe deze in de beleidsmix te combineren.

Openstaande vragen voor eventuele vervolgacties

In de vervolgacties wordt met de werkgroepleden bekeken hoe de instrumenten samenhangen, en welke rol het raamwerk daarbij zo goed mogelijk kan vervullen.

Overig

Planning, looptijd en financiën Alliantie. De looptijd van de Alliantie wordt een halfjaar verlengd, kortom we werken samen aan de resultaten tot en met juni 2021.

Vervolgafspraken Alliantie, pilots, werkgroepen

- **De volgende bijeenkomst van de Alliantie.** Deze zal plaatsvinden in februari/maart.

Meer informatie en contact over de Alliantie Financiële Prikkel

De eerdere verslagen, presentaties en rapporten die vooraf zijn gegaan aan dit gezamenlijk ontwikkeltraject staan op: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/overheden/sra/financiele-prikkel/>